

Пропозиції
Державної податкової служби України
до проєкту Закону України «Про внесення змін до деяких Законів
України щодо усунення дискримінації фізичних осіб – підприємців»,
внесеного на розгляд Верховної Ради України
народними депутатами України Третяковою Галиною та іншими
(5 народних депутатів України),
реєстраційний номер 2190-1 від 04.10.2019
перше читання

1. Проєкт Закону України «Про внесення змін до деяких Законів України щодо усунення дискримінації фізичних осіб – підприємців» (далі – законопроект № 2190-1) Державною податковою службою України підтримується за умови доопрацювання.

2. Законопроектом пропонується внести зміни та доповнення до Закону України від 08 липня 2010 року № 2464-VI «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» (далі – Закон № 2464), якими передбачити, що:

1) фізичні особи – підприємці, у тому числі ті, які обрали спрощену систему оподаткування, обліку та звітності, звільнитимуться від сплати за себе єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування (далі – єдиний внесок), якщо вони працюватимуть відповідно до закону за трудовим договором та *отримуватимуть* за основним місцем роботи та/або роботи за сумісництвом заробітну плату у загальному розмірі не менше гарантованої державою мінімальної заробітної плати, встановленої законом України про Державний бюджет України на відповідний рік (доповнення до статті 4 Закону № 2464).

Чинне законодавство про загальнообов'язкове державне соціальне страхування розмежовує категорії осіб, які підлягають загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню, зокрема на осіб, які працюють на умовах трудового договору (контракту) (далі – наймані працівники) та громадян – суб'єктів підприємницької діяльності (стаття 7 Основ законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від 14 січня 1998 року № 16/98-ВР). Зі свого боку відповідно до частини першої статті 4 Закону № 2464 платниками єдиного внеску за найманих працівників є роботодавці (пункт 1), а фізичні особи – підприємці є платниками єдиного внеску за себе (пункт 4);

2) фізичні особи – підприємці (крім тих, які обрали спрощену систему оподаткування, обліку та звітності); особи, які провадять незалежну професійну діяльність; члени фермерського господарства, якщо вони не належать до осіб, які підлягають страхуванню на інших підставах (далі – члени фермерського господарства), сплачуватимуть єдиний внесок у розмірі не меншому за розмір мінімального страхового внеску лише у разі отримання у звітному місяці доходу (прибутку), що підлягає обкладенню податком на доходи фізичних осіб.

При цьому у разі, якщо такими платниками не буде отримано дохід (прибуток) у звітному кварталі або окремому місяці звітного кварталу, такі платники *не сплачуватимуть єдиний внесок, а матимуть право самостійно визначити базу нарахування*, але не більше максимальної величини бази нарахування єдиного внеску, встановленої Законом № 2464, і сума єдиного внеску не може бути меншою розміру мінімального страхового внеску (пропозиції до пункту 2 частини першої статті 7 Закону № 2464).

На сьогодні відповідно до чинного пункту 2 частини першої статті 7 Закону № 2464 зазначені платники у разі відсутності доходів (прибутків) зобов'язані визначити базу нарахування єдиного внеску і сума єдиного внеску для них не може бути меншою за розмір мінімального страхового внеску на місяць;

3) органи доходів і зборів матимуть право звертатися до державного реєстратора із заявою про припинення підприємницької діяльності фізичної особи – підприємця, яка більше ніж шість місяців не здійснює господарської діяльності та не сплачує податків і зборів, про що фізична особа – підприємець повинна бути повідомлена за 30 календарних днів до такого звернення (пункт 9-1, яким пропонується доповнити частину першу статті 13 Закону № 2464).

Крім того, законопроектом № 2190-1 вносяться відповідні доповнення до частини четвертої статті 18 Закону України від 15 травня 2003 року № 755-IV «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» (далі – Закон № 755), якими передбачено, що для державної реєстрації припинення підприємницької діяльності фізичної особи – підприємця буде можливе подання «заяви про державну реєстрацію припинення підприємницької діяльності фізичної особи – підприємця з позначенням «відсутність господарської діяльності» – у разі державної реєстрації припинення підприємницької діяльності фізичної особи – підприємця за повідомленням контролюючого органу, визначеного Податковим кодексом України»;

4) підлягають списанню суми нестягнутої пені, нарахованої на суму недоїмки зі сплати єдиного внеску фізичними особами – підприємцями, у тому числі тими, які обрали спрощену систему оподаткування, обліку та звітності, за період з 01 січня 2017 року до дня набрання чинності Законом.

Чинною редакцією Закону № 2464 списання пені для вказаної категорії платників не передбачено.

Законопроект № 2190-1 системно пов'язаний з проектом Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу щодо повноважень з припинення підприємницької діяльності фізичних осіб – підприємців», внесеним на розгляд Верховної Ради України народними депутатами України Третяковою Галиною та іншими (5 народних депутатів України) (реєстраційний номер 2274 від 16.10.2019, перше читання) (далі – законопроект № 2274), яким вносяться доповнення до пункту 20.1 статті 20 Податкового кодексу України (далі – Кодекс), відповідно до яких контролюючі органи матимуть право звертатися до державного реєстратора із заявою про припинення

підприємницької діяльності фізичної особи – підприємця у випадку, передбаченому пунктом 9-1 частини першої статті 13 Закону № 2464.

При цьому пропозиції законопроектів № 2274 та № 2190-1 потребують узгодження з нормами чинного законодавства і усунення ризиків щодо можливості їх практичної реалізації та неоднозначного (множинного) трактування положень законопроекту контролюючими органами і платниками єдиного внеску.

Так, запропоноване законопроектом № 2190-1 звільнення фізичних осіб – підприємців від сплати за себе єдиного внеску за умови, що вони є найманими працівниками та отримують заробітну плату у розмірі не меншому ніж встановлений законодавством розмір мінімальної заробітної плати, не передбачає вимог щодо обов'язковості сплати єдиного внеску роботодавцями за таких осіб у встановлених законодавством розмірах.

Пунктом 3 частини першої статті 1 Закону № 2464 встановлено, що застрахована особа – це фізична особа, яка відповідно до законодавства підлягає загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню і сплачує (сплачувала) та/або за яку сплачується чи сплачувався у встановленому законом порядку єдиний внесок.

Водночас частиною першою статті 24 Закону України від 09 липня 2003 року № 1058-IV «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» встановлено, що страховий стаж – це період (строк), протягом якого особа підлягає загальнообов'язковому державному пенсійному страхуванню та за який щомісяця сплачені страхові внески в сумі, не меншій ніж мінімальний страховий внесок. Аналогічні вимоги щодо щомісячної сплати страхових внесків у сумі, не меншій ніж мінімальний страховий внесок, містяться в частині першій статті 21 Закону України від 23 вересня 1999 року № 1105-XIV «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування».

Отже, у разі незадовільного фінансового стану страхувальника-роботодавця і несплати/несвоечасної сплати або сплати єдиного внеску за найманих працівників у розмірі меншому ніж мінімальний страховий внесок такі особи не можуть вважатися застрахованими особами і це призведе, зокрема, до неможливості зарахування таких періодів до страхового стажу зазначених осіб при призначенні пенсій.

Таким чином, реалізація вказаної пропозиції містить ризики порушення прав застрахованих осіб на соціальний захист, встановлених статтею 46 Конституції України, згідно з якою громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з не залежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом.

Крім того, використання словосполучення «отримана заробітна плата» може призвести до неоднозначного (множинного) трактування: не зрозуміло, яку заробітну плату мали на увазі суб'єкти законодавчої ініціативи – нараховану, після сплати встановлених законодавством податків і зборів тощо.

Передбачені законопроектом зміни до першого речення другого абзацу пункту 2 частини першої статті 7 Закону № 2464, які стосуються фізичних осіб – підприємців (крім тих, які обрали спрощену систему оподаткування, обліку та звітності); осіб, які провадять незалежну професійну діяльність, та членів фермерського господарства потребують редакційних правок з метою недопущення неоднозначного (множинного) трактування його положень, оскільки при буквальному прочитанні запропонованої редакції: «У разі якщо таким платником не отримано дохід (прибуток) у звітному кварталі або окремому місяці звітного кварталу, такий платник *не сплачує єдиний внесок, а має право самостійно* визначити базу нарахування, але не більше максимальної величини бази нарахування єдиного внеску, встановленої цим Законом.» можна дійти висновку, що такі платники мають лише визначити базу нарахування без виконання обов'язку, щодо сплати єдиного внеску з такої бази.

Враховуючи наведене та з метою захисту конституційних прав на соціальний захист застрахованих осіб – фізичних осіб – підприємців (крім тих, які обрали спрощену систему оподаткування, обліку та звітності); осіб, які провадять незалежну професійну діяльність, та членів фермерського господарства, пропонуємо перше речення другого абзацу пункту 2 частини першої статті 7 Закону № 2464 залишити в діючій редакції.

Щодо припинення підприємницької діяльності фізичної особи – підприємця, яка більше ніж шість місяців не здійснює господарської діяльності та не сплачує податки і збори, на підставі заяви контролюючого органу до державного реєстратора, про що така особа має бути повідомлена за 30 календарних днів до такого звернення.

Реалізація цієї пропозиції потребує визначення порядку та форми повідомлення фізичної особи – підприємця, щодо якої контролюючий орган має намір звернутися до державного реєстратора з метою реєстрації припинення її діяльності.

Слід також враховувати, що відносини, які виникають у сфері справляння податків і зборів, регулюються Кодексом. Закон № 2464 визначає правові та організаційні засади забезпечення збору та обліку єдиного внеску.

Водночас відповідно до статті 51 Господарського кодексу України підприємницька діяльність припиняється, зокрема, з власної ініціативи підприємця; у разі припинення існування підприємця; на підставі рішення суду у випадках, передбачених цим Кодексом та іншими законами. Порядок припинення діяльності підприємця встановлюється законом відповідно до вимог цього Кодексу.

Згідно з положеннями чинної частини четвертої статті 18 Закону № 755 державна реєстрація припинення підприємницької діяльності фізичної особи – підприємця здійснюється за власним рішенням такого підприємця, у разі смерті фізичної особи або за рішенням суду про визнання фізичної особи безвісно відсутньою.

При цьому чинне законодавство не містить підстав для прийняття судового рішення про припинення підприємницької діяльності фізичної особи – підприємця (раніше такі підстави були визначені частиною другою

статті 46 Закону № 755 у редакції, що діяла до 01.01.2016, зокрема неподання протягом року органам доходів і зборів податкових декларацій, документів фінансової звітності відповідно до закону).

Слід також зважати на те, що згідно з пунктом 177.5 статті 177 Кодексу фізичні особи – підприємці на загальній системі оподаткування подають до контролюючого органу податкову декларацію про майновий стан і доходи за місцем своєї податкової адреси за результатами календарного року у строки, встановлені Кодексом для річного звітного податкового періоду.

Пунктом 294.1 статті 294 Кодексу встановлено, що для платників єдиного податку першої, другої та четвертої груп податковим (звітним) періодом також є календарний рік і лише для платників єдиного податку третьої групи – календарний квартал.

Крім того, згідно з абзацом п'ятим частини восьмої статті 9 Закону № 2464 для платників єдиного внеску, зазначених у пункті 4 частини першої статті 4 Закону № 2464: фізичних осіб – підприємців звітним періодом є календарний рік.

При цьому несплата фізичною особою – підприємцем встановлених законодавством податків і зборів та єдиного внеску, неподання відповідної звітності не є свідченням здійснення або нездійснення таким підприємцем господарської діяльності – контролюючі органи можуть встановити цей факт лише при здійсненні заходів податкового контролю.

Водночас суб'єкти законодавчої ініціативи залишили поза сферою врегулювання законопроектами № 2190-1 та № 2274 проблему зняття з обліку як платників єдиного внеску так званих «сплячих» осіб, які провадять незалежну професійну діяльність: на сьогодні, абзацом сьомим частини першої статті 5 Закону № 2464 встановлено, що зняття з обліку таких платників єдиного внеску здійснюється органами доходів і зборів лише за їхньою заявою після проведення передбачених законодавством перевірок платників, звірення розрахунків та проведення остаточного розрахунку.

Враховуючи викладене та з метою вирішення питання припинення підприємницької діяльності фізичних осіб – підприємців, які не подають звітності до контролюючих органів, а також спрощення процедур зняття з обліку в контролюючих органах як платників єдиного внеску, пропонуємо розглянути питання про врахування в законопроекті таких пропозицій до законодавства та законопроекту № 2190-1:

1. до Закону № 755:

1) доповнити статтю 25 частиною другою такого змісту:

«2. Підставами для постановлення судового рішення щодо припинення підприємницької діяльності фізичної особи – підприємця, що не пов'язано з банкрутством, є:

неподання протягом року контролюючим органам податкової звітності та/або звітності щодо сум нарахованого єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування.»

У зв'язку з цим частини другу – дев'яту статті 25 вважати частинами третьою – десятою;

2) доповнити Закон новим розділом VII такого змісту:

«Розділ VII ПЕРЕХІДНІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Фізичні особи – підприємці, які були зареєстровані до 01 липня 2004 року та відомості про яких не включені до Єдиного державного реєстру або включені з відміткою про те, що свідоцтва про їх державну реєстрацію, оформлені з використанням бланків старого зразка та видані до 01 липня 2004 року, вважаються недійсними, зобов'язані у строк до 01 липня 2020 року подати державному реєстратору відповідно до частини другої статті 18 цього Закону заяву про державну реєстрацію включення відомостей про фізичну особу – підприємця до Єдиного державного реєстру.

2. Підприємницька діяльність фізичних осіб – підприємців, які не включені до Єдиного державного реєстру та не виконали вимоги, визначені пунктом 1 цього розділу, вважається припиненою з 01 липня 2020 року із настанням з цієї дати таких самих правових наслідків, як і у разі проведення державної реєстрації припинення підприємницької діяльності фізичної особи – підприємця відповідно до цього Закону. Із зазначеної дати такі фізичні особи – підприємці знімаються з обліку в органах державної статистики, державної податкової служби, Пенсійного фонду України.

3. Стосовно фізичних осіб – підприємців, які включені до Єдиного державного реєстру з відміткою про те, що свідоцтва про їх державну реєстрацію, оформлені з використанням бланків старого зразка та видані до 01 липня 2004 року, вважаються недійсними та які не виконали вимоги, визначені пунктом 1 цього розділу, державними реєстраторами за місцем зберігання реєстраційних справ таких підприємців проводиться державна реєстрація припинення підприємницької діяльності фізичної особи – підприємця з датою 1 липня 2020 року протягом місяця після цієї дати.»;

2. доповнити розділ VI «Перехідні положення» законопроекту № 2190-1 новим пунктом 2-1 такого змісту:

«2-1. Фізичні особи – підприємці, стосовно яких до Єдиного державного реєстру внесено записи про проведення державної реєстрації припинення підприємницької діяльності до набрання чинності цим Законом та які не зняті з обліку в органах державної статистики, державної податкової служби, Пенсійного фонду України, знімаються з обліку в таких органах датою 01.07.2020 протягом місяця після цієї дати.

Зняття з обліку таких фізичних осіб – підприємців не припиняє їх зобов'язань, що виникли під час провадження підприємницької діяльності та до державної реєстрації припинення такої діяльності, та не змінює строків, порядків виконання таких зобов'язань і застосування санкцій за їх невиконання.»;

3. до статті 5 Закону № 2464:

1) у частині першій:

абзац сьомий викласти у такій редакції:

«Зняття з обліку платників єдиного внеску, зазначених в абзацах другому, п'ятому та сьомому пункту 1 та пункті 4 частини першої статті 4 цього Закону, здійснюється органами доходів і зборів на підставі відомостей з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань про державну реєстрацію припинення

юридичної особи та/або її відокремленого підрозділу, платників єдиного внеску – фізичних осіб – підприємців, – на підставі відомостей з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань про державну реєстрацію припинення підприємницької діяльності фізичної особи – підприємця, а платників єдиного внеску, зазначених в абзаці шостому пункту 1 та пункті 5 частини першої статті 4 цього Закону, на яких не поширюється дія Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань», – за їхньою заявою після проведення остаточного розрахунку, а платників єдиного внеску, зазначених в абзаці восьмому пункту 1 частини першої статті 4 цього Закону, – за їхньою заявою.»;

доповнити частини першу після абзацу сьомого двома новими абзацами такого змісту:

«Після державної реєстрації (реєстрації) припинення підприємницької чи незалежної професійної діяльності або подання платниками єдиного внеску, на яких не поширюється дія Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань», заяви для зняття їх з обліку, такі платники єдиного внеску мають провести остаточні розрахунки з єдиного внеску та подати звітність. Орган доходів і зборів може призначити та провести перевірку таких платників єдиного внеску.

Державна реєстрація (реєстрація) припинення підприємницької чи незалежної професійної діяльності фізичної особи не припиняє її зобов'язань, що виникли під час провадження підприємницької чи незалежної професійної діяльності, та не змінює строків, порядків виконання таких зобов'язань та застосування санкцій за їх невиконання.».

Крім того, реалізація зазначених пропозицій потребує внесення змін до статті 5 Закону України від 08 липня 2011 року № 3674-VI «Про судовий збір» в частині звільнення контролюючих органів – позивачів від сплати судового збору за подання зазначених позовів до суду.

Щодо списання суми нестягнутої пені, нарахованої на суму недоїмки зі сплати єдиного внеску фізичними особами – підприємцями за період з 01 січня 2017 року до дня набрання чинності Законом.

Перш за все слід наголосити, що з огляду на запропоновану редакцію під дію вказаної норми підпадатимуть не тільки так звані «сплячі» фізичні особи – підприємці, а і діючі платники єдиного внеску – підприємці, що протягом вказаного періоду здійснювали господарську діяльність, отримували доходи (прибуток) від такої діяльності, і припустилися порушення вимог Закону № 2464 щодо своєчасного та в повному обсязі нарахування, обчислення та сплати єдиного внеску, що є дискримінаційним по відношенню до сумлінних платників єдиного внеску.

Водночас у разі, якщо платник єдиного внеску протягом десяти календарних днів з дня надходження вимоги не сплатив зазначену у вимозі суму, зокрема пені, не узгодив вимогу з органом доходів і зборів, не оскаржив вимогу у судовому порядку або не сплатив узгоджену суму протягом десяти календарних днів з дня надходження узгодженої вимоги, орган доходів і

зборів надсилає в порядку, встановленому законом, до підрозділу державної виконавчої служби вимогу про сплату таких сум.

При цьому стягнення сум пені за прострочення єдиного внеску відповідно до статті 25 Закону № 2464 здійснюється Департаментом державної виконавчої служби Міністерства юстиції України на підставі Закону України від 02 червня 2016 року № 1404-VI «Про виконавче провадження».

Тому без відкликання виконавчих документів здійснення будь-яких заходів, спрямованих на врегулювання заборгованості зі сплати єдиного внеску (зокрема, пені), є передчасним.

Пропозиція пункту 1 розділу VI законопроекту щодо набрання чинності Законом з дня, наступного за днем його опублікування, може вплинути на збалансованість бюджету Пенсійного фонду України і бюджетів фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування внаслідок зменшення надходжень від розподілу єдиного внеску і потребуватиме додаткових витрат Державного бюджету України.

Водночас, як зазначалось вище, законопроекти № 2190-1 та № 2274 системно пов'язані між собою, отже, розгляд вказаних законопроектів слід здійснювати одночасно.

**Голова Державної податкової
служби України**

Сергій ВЕРЛАНОВ